

**КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ
ВЗАЄМОДІЇ ТА УЗГОДЖЕНОСТІ ПРИ РОЗСІДУВАННІ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ****CRIMINAL PROCEDURAL PROBLEMS OF DETERMINING THE RELATIONSHIP
OF INTERACTION AND CONSISTENCY IN THE TRIAL OF WAR CRIMES**

Саїнчин С.О., к.ю.н.,

старший викладач кафедри кримінально-правових дисциплін,

Інститут права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

Карагіоз Р.С., к.політ.н.,

доцент, майор поліції, доцент кафедри вогневої підготовки

навчально-наукового інституту підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції НПУ

Одеський державний університет внутрішніх справ

Дарій С.В., викладач кафедри кримінально-правових дисциплін

Інститут права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

Матвєєвський О.В., старший викладач кафедри

кримінально-правових дисциплін,

інституту права та безпеки

Одеський державний університет внутрішніх справ

У наукових працях проблема взаємодії та узгодженості по відношенню до діяльності органів внутрішніх справ з виявлення злочинів, досліджена недостатньо.

У цій роботі досліджено питання взаємодії та узгодженості діяльності органів внутрішніх справ у процесі виявлення та розкриття воєнних злочинів. Також було проведено аналіз співвідношення понять «взаємодія» та «узгодженість» у контексті діяльності правоохоронних органів. Крім того, визначено ключові відмінності між цими формами спільної роботи. У результаті дослідження визначено сутність взаємодії слідчого й оперативного працівника при виявленні та розкритті злочинів як комплекс узгоджених процесуальних й оперативно-розшукових дій, спрямованих на розкриття, розслідування і запобігання злочинам. Визначено перспективність подальшого наукового аналізу основних форм взаємодії слідчого й оперативного працівника органів внутрішніх справ у виявленні та розкритті злочинів.

Для ефективного роботи органів внутрішніх справ з виявлення та розкриття воєнних злочинів необхідно чітко розуміти відмінності між «взаємодією» та «узгодженістю». У роботі виявлено основні ознаки, що дозволяють розрізнити ці форми спільної діяльності. Взаємодія слідчого та оперативного працівника при виявленні та розкритті злочинів визначається як узгоджений комплекс процесуальних та оперативно-розшукових дій, спрямованих на досягнення спільних цілей: розкриття, розслідування та запобігання злочинам.

Зважаючи на отримані результати дослідження, вважаємо, що подальший розвиток його положень має бути спрямований на аналіз основних форм взаємодії слідчого й оперативного працівника органів внутрішніх справ при виявленні та розкритті воєнних злочинів.

Ключові слова: взаємодія, узгодженість, розслідування, слідчий, оперативний працівник, органи внутрішніх справ, кримінальні правопорушення, військові злочини, виявлення та розкриття злочинів.

In scientific works, the problem of interaction and coordination regarding the activities of internal affairs bodies in crime detection has been insufficiently studied.

This paper explores the issues of interaction and coordination of the activities of internal affairs bodies in the process of detecting and solving war crimes. It also analyzes the correlation of the concepts of "interaction" and "coordination" in the context of law enforcement activities. Furthermore, the key differences between these forms of joint work are identified. The study defines the essence of the interaction between an investigator and an operative officer in the detection and solving of crimes as a complex of coordinated procedural and operational-search actions aimed at the detection, investigation, and prevention of crimes. The prospect of further scientific analysis of the main forms of interaction between the investigator and the operative officer of internal affairs bodies in the detection and solving of crimes is determined.

For the effective work of internal affairs bodies in the detection and solving of war crimes, it is necessary to clearly understand the differences between "interaction" and "coordination." The paper identifies the main features that allow distinguishing between these forms of joint activity. The interaction between an investigator and an operative officer in the detection and solving of crimes is defined as a coordinated complex of procedural and operational-search actions aimed at achieving common goals: detection, investigation, and prevention of crimes.

Based on the obtained research results, it is believed that further development of its provisions should be aimed at analyzing the main forms of interaction between the investigator and the operative officer of internal affairs bodies in the detection and solving of war crimes.

Key words: interaction, investigator, operative officer, police, identification and detection of crime.

Постановка проблеми. Відповідність форм спільної роботи підрозділів внутрішніх справ завданням, що виникають при виявленні та розкритті злочинів, є ключовим фактором успіху. На сьогоднішній день найчастіше застосовуються такі форми, як взаємодія, координація та узгодженість. Співвідношення понять «взаємодія», «узгодженість» та «координація» є предметом наукових дискусій. Деякі автори ототожнюють «взаємодію» та «узгодженість», інші — визначають їхню різницю, а треті — розглядають «координацію» як засіб забезпечення взаємодії [1, с. 133].

На нашу думку, поняття «узгодженість» та «взаємодія» мають різні значення. Узгодженість є функцією суб'єкта,

а взаємодія — принципом його роботи та способом зв'язку з іншими суб'єктами. У зв'язку з цим, необхідно провести наукове дослідження для визначення ознак, що розмежовують ці форми спільної діяльності у сфері виявлення та розкриття злочинів.

Стан дослідження. Аспекти спільної діяльності підрозділів у сфері розкриття й розслідування злочинів були предметом наукового дослідження в юридичній літературі, в працях вітчизняних науковців, зокрема: Ю.П. Аленіна, Бабенко А.М., В.П. Бахіна, В.Д. Берназа, О.О. Юхна та інших.

Незважаючи на наявність наукових праць, проблема співвідношення понять «взаємодія» та «узгодженість»

у контексті діяльності органів внутрішніх справ з виявлення та розслідування злочинів залишається недостатньо вивченою, що зумовлює необхідність проведення всебічного аналізу цієї проблематики.

Мета статті. Метою статті є вирішення наступних завдань: 1. визначити співвідношення понять «взаємодія» та «узгодженість» у контексті діяльності органів внутрішніх справ з виявлення та розкриття злочинів; 2. виявити основні відмінності між цими формами спільної діяльності; 3. розкрити сутність взаємодії слідчого та оперативного працівника при розкритті злочинів; 4. окреслити перспективні напрями подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Діяльність з виявлення злочинів слід інтерпретувати: по-перше, як ініціативне збирання оперативними підрозділами інформації про ознаки кримінального правопорушення з будь-яких джерел; ; по-друге, як результат зазначеної діяльності, що є юридичною підставою для початку досудового розслідування; по-третє, як встановлення обставин вчинення інших кримінальних правопорушень у ході досудового розслідування шляхом здійснення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних заходів.

Традиційно в науці склалися два підходи до розуміння поняття «розкриття злочину»: оперативно-розшуковий та кримінально-процесуальний. Зазначена дихотомія обумовлена своєрідністю історичного розвитку правової системи, особливостями національного законодавства та генезисом наукових розробок у галузі кримінального процесу, криміналістики та теорії оперативно-розшукової діяльності.

У сфері оперативно-розшукової діяльності розкриття злочину визначається як процес виявлення ознак кримінального правопорушення та встановлення особи, яка його вчинила. Розкриття злочину передбачає встановлення ймовірності підготовки, вчинення або приховування злочинів за допомогою оперативно-розшукових сил, засобів та методів, що дозволяє виявити факти, які залишаються невідомими для правоохоронних органів та суспільства [3, с. 160].

Ю.П. Алєнін, серед інших науковців, пропонує своє визначення «розкриття злочинів» у кримінальному процесі. Він вважає, що злочин розкритий, коли встановлено факт його вчинення та особу злочинця, а критерієм розкриття вважає оголошення підозри [3, с. 24]. Окремі представники науки кримінального процесу дотримуються позиції, згідно з якою злочин вважається розкритим у разі встановлення всіх обставин, що підлягають доказуванню в порядку кримінального провадження.

Аналіз наукової літератури дозволяє виділити чотири концептуальні підходи до розуміння поняття «розкриття злочину»:

- оперативно-розшуковий: встановлення особи, яка вчинила злочин;
- кримінально-процесуальний (початковий): встановлення даних, достатніх для пред'явлення обвинувачення;
- кримінально-процесуальний (розширений): встановлення всіх обставин, що підлягають доказуванню, для складання обвинувального висновку;
- судовий: завершення кримінального судочинства вироком суду, що набрав законної сили.

Відповідно до глумачного словника, термін «взаємодія» позначає взаємний зв'язок між об'єктами в дії, а також погоджену дію між суб'єктами. У фізичному контексті це взаємний вплив тіл, що призводить до зміни їхнього стану руху. Дієслово «взаємодіяти» означає перебувати у зв'язку, проявляти взаємну дію або здійснювати пооджені дії [5, с. 85].

Взаємодія органів внутрішніх справ у сфері оперативно-розшукової діяльності - це цілеспрямована діяльність, що полягає у виборі та застосуванні організаційних і тактичних засобів для створення найкращих умов боротьби зі злочинністю. Ця діяльність здійснюється шляхом взаємопов'язаних дій між двома або більше суб'єктами. У контексті оперативно-розшукової діяльності, взаємодія оперативних підрозділів та органів досудового розслідування визначається як заснована на законі,

узгоджена за цілями, місцем і часом діяльності зазначених суб'єктів, що здійснюється з метою попередження, розкриття та розслідування злочинів, а також розшуку осіб, які їх вчинили. Формами взаємодії вищевказаних органів виступають законність, науковість, плановість, спільність інтересів, нормативність, рівність прав суб'єктів.

Наукова спільнота, що спеціалізується на криміналістиці та кримінальному процесі, представила різноманітні визначення взаємодії між слідчими та оперативно-розшуковими підрозділами. Кожне з цих визначень є правомірним, а їхня варіативність зумовлена різним ступенем деталізації та спеціалізацією на конкретних видах професійної діяльності.

В.Д. Берназ інтерпретує взаємодію суб'єктів доказування як організаційну форму розслідування злочинів, що базується на співробітництві слідчого з оперативними підрозділами. Зазначена взаємодія, узгоджена за метою, місцем і часом, здійснюється в межах їхньої компетенції з метою повного та швидкого розкриття злочинів, усебічного й об'єктивного розслідування кримінальних проваджень та розшуку осіб, які переховуються, викрадених цінностей та інших об'єктів, що мають значення для провадження [6, с. 31].

На думку Г.О. Усатого, взаємодія між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами полягає в узгодженому та цілеспрямованому співробітництві, що базується на законі. Мета цієї взаємодії - профілактика та розкриття злочинів, притягнення винних до відповідальності, розшук обвинувачених та відшкодування збитків [7, с. 220].

Г.О. Усатий, висловлюючи свою позицію, визначає взаємодію між органами досудового розслідування та оперативними підрозділами як співробітництво рівноправних суб'єктів, що здійснюється на правовій основі. Зазначена взаємодія характеризується узгодженістю та цілеспрямованістю дій, поєднанням застосовуваних засобів і способів з метою профілактики й розкриття злочинів, притягнення до кримінальної відповідальності винних, розшуку обвинувачених і забезпечення відшкодування збитків, завданих злочинцями [8, с. 67].

На відміну від більшості науковців, Черней В.В. вважає за краще використовувати термін «співробітництво» замість «взаємодія». На його думку, «співробітництво» повніше розкриває особистісні, когнітивні, мотиваційні, рефлексивні та професійні аспекти спільної роботи. Він висловлює думку, що категорія «співробітництво» більш адекватно відображає інтеграцію спільних зусиль слідчого та оперативного працівника в процесі оперативного супроводження досудового розслідування. Згідно з його позицією, семантичне навантаження терміна «співробітництво» охоплює не лише зовнішню підтримку та узгодженість дій, але й взаємне осмислення, засвоєння та реалізацію мети, завдань, засобів і самого процесу спільної діяльності [9, с. 7-9].

Існує наукова концепція, що розглядає взаємодію як процес спільної діяльності двох або більше суб'єктів, що здійснюють взаємний вплив, який призводить до якісних змін у характеристиках їхньої діяльності та об'єднує їх у взаємозв'язку для досягнення спільної мети [10, с. 26]. Зазначене визначення, завдяки своїй лаконічності, може бути використане як базис для формування більш спеціалізованих дефініцій взаємодії, наприклад, у контексті співпраці слідчих та оперативно-розшукових підрозділів у процесі розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Отже, сутність взаємодії слідчого з оперативно-розшуковими підрозділами полягає в тому що:

Це активна, спрямована на досягнення мети діяльність слідчих та співробітників оперативно-розшукових підрозділів.

У рамках цієї діяльності кожен суб'єкт застосовує специфічні заходи (слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії) відповідно до встановлених законом повноважень. Це узгоджені за місцем, часом і метою спільні дії двох або більше суб'єктів, спрямовані на інтеграцію відомостей, отриманих у результаті оперативно-розшукових заходів, у кримінальне судочинство. При розробці спільних планів, що стосуються реалізації оперативно-розшукової інформації або провадження досудового роз-

слідкування, необхідно передбачити комплекс негласних слідчих (розшукових) дій і слідчих (розшукових) дій у такому порядку, щоб їх виконання було несподіваним для осіб, дії яких перевіряються, їх співучасників, і забезпечувало максимальну ефективність у закріпленні процесуальним шляхом обставин, що підлягають доказуванню. У процесі здійснення конкретних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій необхідно неухильно дотримуватися вимог Конституції України, чинного законодавства, принципів кримінального судочинства та оперативно-розшукової діяльності. Дії зазначених суб'єктів мають бути спрямовані на забезпечення інтеграції оперативно-розшукової інформації в кримінальне судочинство за допомогою процесуальних засобів, а саме шляхом проведення відповідних слідчих (розшукових) дій та прийняття процесуальних рішень [6, с. 138].

Згідно з попереднім аналізом, сутність взаємодії між слідчим та оперативним працівником при виявленні та розкритті злочинів полягає в узгодженому комплексі процесуальних та оперативно-розшукових заходів, метою яких є розкриття, розслідування та запобігання злочинам.

Термін «узгодженість» (ordinatio) у латинській транскрипції означає процес упорядкування, що передбачає узгодження, поєднання та приведення до певного порядку або відповідності поставленим завданням складових елементів (понять, дій, речей). Узгодженість є однією з ключових управлінських функцій, що полягає в забезпеченні впорядкування взаємозв'язків і взаємодії між учасниками процесу управління з метою узгодження дій та об'єднання зусиль для вирішення загальних завдань. Взаємні відносини можуть регулюватися різними галузями права, зокрема кримінальним процесуальним, адміністративним та цивільним, або ж здійснюватися на основі управлінських традицій, звичаїв та організаційно-технічних правил.

В управлінні застосовується кілька типів узгодження, включаючи ієрархічну координацію, предметно-технологічну, штабну та інші. Взаємодія та узгодженість є важливими інструментами при розробці та реалізації комплексних програм [5, с. 139].

Узгодження є невід'ємним атрибутом будь-якої форми організованого управління. Воно може здійснюватися за горизонтальним принципом, між організаційно не підпорядкованими суб'єктами управління, формуючи організаційну структуру міжгалузевого управління, або ж між підпорядкованими суб'єктами управління, виступаючи однією з форм організації управлінських зв'язків у галузевому управлінні [4, с. 87].

Словник сучасної української мови визначає «узгодженість» як:

1) процес налагодження зв'язку та відповідності між різними елементами, такими як люди, дії або поняття;

2) скоординованість рухів або дій. [2, с. 453].

Диференціюючи взаємодію від узгодженості, слід зазначити, що остання передбачає елемент підкорення волі координуючого органу системи, який спрямовує окрему

діяльність на виконання загальних завдань, покладених на виконавців. Отже, орган системи або один із суб'єктів взаємодії, наділений владними повноваженнями щодо інших підрозділів, які йому підпорядковані, здійснює координацію їхніх дій. При взаємодії суб'єкти не мають владних та підпорядкованих повноважень, та в спільній діяльності рівні між собою.

Одним із прикладів узгодженості в управлінні є прокурорський нагляд за законністю дій органів, які ведуть оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування. Ця функція прокурора регулюється, зокрема, частиною 2 статті 25 Закону України «Про прокуратуру» [7] зазначено: «Генеральний прокурор України, керівники регіональних та місцевих прокуратур, їх перші заступники та заступники відповідно до розподілу обов'язків, здійснюючи нагляд за додержанням законів органами, що проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство, координують діяльність правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності».

Системний аналіз результатів діяльності органів досудового розслідування, які ведуть боротьбу зі злочинністю у військовій та оборонній галузях, дозволяє стверджувати, що взаємодія є найпоширенішою формою спільної роботи органів досудового розслідування та оперативних підрозділів у сфері виявлення та розкриття злочинів.

Виконання завдань системи узгодження та координації у виявленні та розкритті злочинів покладено на відповідні координаційні інституції, які, поряд з метою та завданнями діяльності, є обов'язковими елементами системи. Управлінський орган будь-якого рівня здійснює організацію функціонування відповідної підсистеми шляхом визначення мети й завдань спільної узгодженої діяльності, окреслення шляхів їх досягнення, налагодження взаємозв'язків між суб'єктами, визначення їх завдань та подальшого контролю за їх виконанням. Для розробки спільних узгоджених заходів необхідна попередня комплексна оцінка соціальних аспектів профілактики злочинів, яку проводить координаційний орган. Крім того, цей орган здійснює контроль за виконанням заходів та оцінює їхні результати [9, с. 124–125].

Висновки. У даній роботі уточнено співвідношення категорій «взаємодія» та «узгодженість» стосовно діяльності органів внутрішніх справ, спрямованої на виявлення та розкриття військових злочинів. Визначено основні ознаки, що дозволяють диференціювати зазначені форми спільної діяльності. Суть взаємодії слідчого та оперативного працівника у боротьбі зі злочинністю полягає в комплексі узгоджених дій, спрямованих на розкриття, розслідування та запобігання злочинам.

Враховуючи отримані дані, основним напрямком подальшого дослідження є вивчення основних форм співпраці між слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ у розслідуванні військових злочинів.

ЛІТЕРАТУРА:

- Бондар Г.Ю. Особливості розслідування кримінальних справ групою слідчих з різних правоохоронних відомств. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2000. С. 130–133.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови. К., 2003. 1440 с.
- Кузьмичов В.С. Слідча діяльність : характеристика та напрями удосконалення : монографія. К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2005. 448 с.
- Литвинов О.М. Адміністративно-територіальна координація діяльності суб'єктів профілактики злочинів в Україні на місцевому рівні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.М. Литвинов. Х. : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. 200 с.
- Патик А.А. Засади взаємодії слідчих та оперативно-розшукових підрозділів при розкритті й розслідуванні майнових злочинів. *Науковий вісник*. 2010. № 3. С. 241–248.
- Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник; за ред. канд. юрид. наук Ю. Ф. Кравченка. К. : НАВСУ, 1999. 702 с.
- Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. *Голос України*. 2014. № 206..
- Сервецький І.В. Завдання розшукового права. *Юридична наука*. 2011. №6. С. 158–168
- Черней В.В. Координація діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинним посяганням на не банківські фінансові установи в Україні. *Науковий вісник НАВС*. 2013. № 1. С. 121–127.
- Усатий Г.О. Взаємодія оперативних та слідчих підрозділів податкової міліції під час проведення слідчих дій. *Науковий вісник НАВСУ*. 2002. № 3. С. 220–228.
- Бабенко А.М., Палій М.М. Розмежування посягань на власність від суміжних військових кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану. *Правові новели*. 2022. №18. С.190-198.
- Бабенко А.М. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються озброєними молодіжними організованими угрупованнями. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 54-59.
- Бабенко А.М. Запобігання організованій, озброєній та терористичній злочинності як складова безпеки в умовах Євроінтеграції. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 4. Ч. 1. С. 54-58.